

Giới thiệu chung.

Từ thế kỷ XI đến thế kỷ 15, Phật Giáo phát triển rực rỡ, nghệ thuật tạo hình nói chung có nhiều tiến bộ phát triển mạnh mẽ về bố cục, kiến trúc, mô thức Phật Giáo càng được thăng hoa.

Nghệ thuật tạo hình Việt Nam từ xưa - nay đã có những thành tựu lớn và được thế giới công nhận công trình mang Phật giáo thế mà chủ yếu là các ngôi chùa cổ. Hay nói cách khác, chúng ta có thể nói rằng Mô thức Phật Giáo đã có những đóng góp lớn trong nền Nghệ thuật tạo hình Việt Nam.

II. Vai trò của hòi hĩa Phậ t Giáo Viậ t Nam

A. Sơ hình thành và phát triển

Khi nói đến Mô thức, chúng ta nói đến bố cục, hòi hĩa và kiến trúc. Ba thế loại này thường gắn liền với nhau, cùng tồn tại và phát triển.

Sơ hình thành và phát triển của Mĩ thuật Phật Giáo Việt Nam về mặt kiến trúc và điêu khắc đã được đề cập tới sách báo tranh ảnh nhiều bài các công trình này còn tồn tại nhiều, ai cũng nhận thấy. Còn về hội họa Phật Giáo ít người chú ý đến, sự tìm hiểu còn quá sơ sài bởi các tác phẩm hội họa Phật Giáo bán mai một và thất lạc, không lâu ngày sẽ biến mất còn lại rất ít tranh của thời kỳ sau này. Nhìn lại những bức phù điêu, chạm khắc, tranh tượng... ở các ngôi chùa chúng ta có thể hiểu giai đoạn đầu là những nét vẽ của các nghệ nhân lên mặt phẳng trước khi dùng dao đục chạm khắc để tạo thành các hình sống nổi, hoa lá, rồng phượng... Rõ ràng là hội họa với khía cạnh này người ta gọi là “Điêu họa” hay nghệ thuật điêu khắc nét.

Bên cạnh ý nghĩa của nghệ thuật điêu khắc nét, chúng ta còn thấy mặt thể 2 của

nghệ thuật hội họa đời y là vẽ nên dòng màu sắc. Thời kỳ đầu, chủ yếu màu đỏ của Thổ hoàng đế - sắc đỏ dòng là chính, về sau, màu sắc trên tranh đã phong phú nhiều, chủ yếu là đỏ sẫm, lam, vàng và đen.

B. Các thể loại tranh:

1. Tranh chạm khắc:

Hiện tại các tác phẩm điêu khắc, kiến trúc Phật Giáo còn tồn tại nhiều, về hội họa chạm - sắc u tập đức đức bức tranh nào vẽ trên gờ y và i về Phật Giáo của nghệ thuật kỳ đầu.

Tuy nhiên không vì thế mà chúng ta hoàn toàn không biết gì về sự phát triển của hội họa Phật Giáo, dựa vào các bức tranh chạm khắc trên đá, trên gỗ còn mãi mãi chúng tích về sự có mặt của các bức tranh tại thời Lý Trần tại nay. (Tranh Phật giáo chạm gỗ chùa Bút Tháp, tranh chạm gỗ gỗ gỗ i chim dây hoa chùa Thái Lạc).

Cũng như điều kiện Phật Giáo, hội họa Phật Giáo gắn liền với kiến trúc. Điều kiện có khi hỗ trợ cho Kiến trúc còn hội họa Phật Giáo decor trang trí. Nghệ -ng trang trí này đây hoàn toàn không phải vì niềm niềm cho “vui niềm” mà có ý nghĩa truyền tải nghệ thuật rắn đời của Đức Phật về cách sống, cách tu tập, các nghi lễ Phật Giáo... (tranh chạm gỗ “Tiên nữ gỗ y đàn”, “Tiên nữ tán hoa”...) Đó chính là nghệ thuật chạm trên mặt lan can, hành lang gỗ y quanh hồ Linh Chiếu và Bích Trì thuộc chùa Mật Cật (Hà Nội). Nghệ thuật gỗ p và hình vẽ ở chùa Báo Ân (Thanh Hoá).

Rẽ trên trổ đầu chùa Phật Tích

Rừng trên cửa chùa Thái Lạc

Rừng trong cánh sen bát ngát chùa Ngọc Khâm

Rừng biển trên sóng nước bát ngát chùa Ngọc Khâm

Rừng chùa Phật tích, chùa Hàm Nghi Sơn, chùa Thái Lạc.

Những hình chạm nổi ngà voi múa và biển dưới nhấc cửa trên mặt phẳng cửa đá, tất cả thể hiện sự sôi nổi mà vẻn trang nghiêm cửa đi vào múa “lạc cúng” rất quan trọng trong nghi lễ Phật Giáo. Nhóm nhấc cửa đánh đàn và ngà voi chia dây hoa (chùa Thái Lạc) đặc biệt thể hiện một cách sinh động. Đây chính là những bức tranh vẽ đặc biệt trên gỗ, trên đá mà đến ngày nay ta còn thấy và hiểu khắp các ngôi chùa cửa.

2. Tranh minh họa :

Trong tất cả các kinh Phật giáo, phần minh họa trong kinh không thể thiếu. Tranh đặc biệt in trên giấy và gỗ thêu dệt là tranh đen trắng.

Trong các bản kinh cửa in trên giấy và gỗ, bao giờ cũng có những hình tranh minh họa, cũng có lúc là đặc biệt minh họa kinh bằng tranh cho ngà voi đặc biệt đẹp, cũng có lúc là những bức tranh các vị Phật hoặc Phật Tam thế (12 vị Kim cang trong kinh Kim Cương). Thậm chí còn có nhiều cuốn tranh dầy và ngà voi để xem cách tu tập và hiểu sâu nghĩa cửa pháp tu. Tiêu biểu như cuốn “Tranh vui thiển” (Tác giả Minh Quang). Kinh Pháp Hoa bằng tranh (Tác giả Trung Quân), tích truyện Kinh Địa Tạng (Tác giả Trúc Ngạc). Tuy không phải đặc biệt nhiều nhưng qua những hình ảnh tranh vẽ cửa cuốn sách, các Phật tử có thể hiểu đặc biệt ý nghĩa sâu cửa lễ Phật dạy một cách dễ dàng.

Tranh minh họa Phật Giáo còn đóng góp rất tích cực, luôn có mặt ở các báo, tạp san của Nhà chùa như tuần báo Giác ngộ, Nguyệt san Giác ngộ, Tạp chí Văn hóa Phật giáo, Đạp san Chùa Hố ng... góp phần cho các báo Phật Giáo ngày càng thêm sâu sắc và hấp dẫn, sự nghiệp của Phật Giáo ngày càng phát triển, trở thành món ăn tinh thần của người dân Việt.

3. Tranh tượng (bích họa)

Tranh tượng là một phần không thể thiếu và quan trọng trong mỹ thuật Phật Giáo, cùng với điêu khắc, kiến trúc, đã đứng lên thành tựu của Phật giáo.

Những bức tranh tượng tiêu biểu hiện còn lại ở chùa Quán Sứ (Hà Nội) và một số chùa khác. Bức tranh 18 vị La Hán, tranh tóm tắt lại cuộc đời của Đức Phật từ khi rời Hoàng cung, trên đường gặp ma quỷ khi giác ngộ cho người xem hiểu về sự tu trì, đường lối cũng có những bức tranh vẽ đức Phật và niết bàn đã giúp ích thích đức Phật nhân quả và sự truyền bá, bày ra 2 vị đức Phật khác, con đường đi đến cõi cực lạc và con đường đến xứ Phật đức Phật trông thấy mà lòng của họ.

Cách dùng hình tượng như thế này là để cho người niết bàn đời sống và hình ảnh Phật giáo, khi đi vào một người xem tự nhiên làm cho người ta rung động kinh ngạc, khi nghĩ đến lúc Phật ra đời phán xét cuộc sống của mình làm những điều ác (tranh Đức Phật hay tranh Thế Tôn Diêm Vương – Chùa Trăm Gian, Chùa Hố ng). Những tranh vẽ có sự minh giáo đức, truyền bá và người xem những lý giáo lý răn dạy của Đức Phật và Phật pháp nhằm xây dựng con người có lòng từ bi, hiền lành.

Những người họa sĩ Phật giáo khi vẽ tranh tượng này cũng phải trải qua sự khổ luyện và hiểu biết về dụng cụ và kỹ thuật, hiểu được sự hình thành, quá trình tu tập và những pháp của Đức Phật thông qua những tác phẩm hội họa của mình nhằm truyền bá cho

người xem như người tởn người mà mình đã lĩnh hời đức, đức cũng chính là thành công và một hời hĩa Phật Giáo.

Đúng như văn bia chùa Sùng Nghiêm Diên Thánh ở Thanh Hóa có nói rõ “*Tôn giáo vách đá, chổ duyên nhân quả thiên biến vạn hoá, rớt là huy diệt u, người nào trông thấy cũng cố gắng làm đức thiện, răn bỏ đức ác, đức là nơi cứu trú của Đức Phật vậy*”

(thờ văn Lý Trữn).

4. Tranh chổ :

Hời hĩa Phật Giáo hời khi liên hời khắng khít với thi ca. Như người bở tranh đức cũng như bài thơ thơ người là các tác phẩm trong cái này có bóng dáng cái kia. Đúng như người khen của của nhân “Thi trung hời u hời a, hời a trung hời u thi”.

Thơ tởn, sớ phở hời p giở a hời hời a và viết chổ đức đã trở thành một biêu hiởn nghệ thuật. Ngay bởn thân một dòng chổ đức đức chú trên tranh hay 1 bở c tở a đức của tở (tên chùa), chổ trên như người bở c hoành phi, câu đức i... cũng có thơ coi là như người bở c tranh đức và có phong cách đức đáo.

Vua Lý Thánh Tông năm 1071 đã người viết chổ “**Phật**” dài tở i 6 trỏ người 6 thỏ người c rở i cho khở c vào bia đá chùa núi Tiên Du. Tở m bia đức đáo này nay không còn như người ta còn giở một tở m bia ở chùa Hòm (Hời Dỏ người) cao 1,6m đức người năm 1331 một trỏ người c chỏ m chỏ “Phật” lỏ n, chỏ c hời n trỏ người c khi đức người người người sĩ Phật tở người phở i viết chỏ lên một bia, sau đó mở i theo nét viết mà đức c, của bở đi phở n nỏ n.

Nét của chỏ “Phật” mỏ m mỏ i, có chỏ mỏ rỏ người, có chỏ thu lỏ i đức đức, có chỏ cong duyên dáng, lỏ i có chỏ phở y đức người tở và mỏ nh mỏ đòi hời người người người viết phở i nghiên của, tay và một phở i luyở n nhở tở p với mỏ i đức lỏ i cho hời u thỏ mỏ t tác phẩm chỏ “Phật” viết phóng khoáng nhở vở y.

5. Tranh Mandala:

Những năm gần đây tại một số ngôi chùa, các bức Mandala được trình bày sắp đặt một cách nghiêm túc ở những nơi trang nghiêm như, những nơi thờ tự như chùa Hộ Quốc, chùa Thọ Ý, chùa Quang Ân... Những bức Mandala này phần lớn được vẽ khảm trên đồng, vẽ trên vải... với cách vẽ cân đối. Trung tâm là một điểm thu hút tất cả năng lượng vũ trụ bên ngoài và năng lượng của người tín tâm được khai mở. Bởi vậy Mandala được coi là một “*Bản tôn hoá Phật*”. Với những bức Mandala đã đánh dấu những hội họa Phật Giáo Việt Nam có thêm những sáng tác mới với một phong cách mới những viên gạch nguyên tắc chung của Mandala Phật Giáo. Hiện nay có một số họa sĩ Phật tử đã mạnh dạn vẽ những bức tranh Mandala mang tinh thần và phong cách thế hiện riêng biệt của hội họa Việt Nam.

III. Kết luận:

1. Sự đóng góp của hội họa Phật Giáo trong những Mảnh thuột Việt Nam.

Hội họa Phật Giáo Việt Nam từ những giai đoạn đầu đã được phát triển phong phú, muôn hình muôn vẻ. Thiên nhiên nhốt dưới rặng núi giàu có như sông, dãy núi chính là nguồn cảm xúc cho các nghệ sĩ nói chung khi sáng tác nghệ thuật, không nằm ngoài những cảm xúc về các nghệ sĩ Phật tử cũng đưa thiên nhiên vào các tranh trang trí trong chùa nhà không sao chép nguyên xi mà chọn những gì hiện hoà nhất, thể hiện nhất. Những hình hoa Cúc, hoa Sen, những con chim, con bướm, con cá... và cảm giác em bé xinh xắn rớt xuống vạt búi tóc hái hoa... Đó là những hình ảnh quen thuộc với cuộc sống hàng ngày, và các tầng kinh điển của nhà Phật.

Song những bức tranh Phật Giáo của thời kỳ đầu đã đi theo sự hướng dẫn của Kín trúc, còn tranh giấy và lụa thì chất liệu dẹt nhạt, không tồn tại lâu dài do khí hậu nhiệt đới, đây là thời kỳ thời kỳ của chúng ta. Bù vào đây chúng ta còn lại

những bậc tranh đã vẽ từ những thế kỷ 17-18 rồi đây. Phần nào chúng ta có thể hiểu được cách vẽ của người xưa, các họa sĩ không chú trọng nhiều đến yếu tố ánh sáng mà chú trọng nhiều về phần bố cục của hình tượng, cũng không xác định về trí đẽng vẽ như tranh cổ điển phương tây. Nhưng mặt khác các chủ quan trọng, đó chính là đức từ-ng riêng đánh dấu sự thành công của hời hĩa Phật Giáo Việt Nam trong nền Mĩ thuật Việt Nam.

2.2. Sự hiên diện của các họa sĩ Phật tồ hiên nay.

Hoà chung với sự phát triển của Đĩa Phật tồ mĩ mĩn. Các Phật tồ họa sĩ cũng muấn đóng góp sức mình trong quá trình họa ng d-ĩa ng Phật pháp. Tiêu biếu nhà điêu khắc Điếm Phùng Thố, các họa sĩ Nguyễn Gia Trí... Liên tiếp các cuộc triển lãm ca ngĩi tinh thần Phật Giáo và mĩng đĩn sinh đĩa-ĩa của mĩ ra của các họa sĩ TP.Hố Chí Minh, nhóm Mĩc Hống của các họa sĩ Hà Nội mĩng Phật đĩn đã đánh dấu sự mĩ đĩn của Hời hĩa Phật Giáo Việt Nam ngày nay càng đĩa-ĩa phát triển của sự l-ĩa ng và nĩi dung. Điếu này minh chứng rõ ng tinh thần Phật Giáo đã đi sâu vào mĩi tĩa ng lĩa nhân dân tĩa ng-ĩa nông dân đĩn trí thốc, các nghĩ sĩ, tĩa cĩa già đĩn em nhỏ, ai cũng mĩt lòng họa ng thiĩa và đĩn chùa đĩa chiêm ngĩa ng là mong mĩi của ngĩa i dân Việt.

H.s Pháp Lĩa

Hà thành, tĩa t Vu Lan, Mĩu Tý

Trích: Đĩa san chùa Hống 2009

(Bài viết này là một số báo ghi tên tác giả Hòa sĩ Nguyễn Thế Nhân)